

Финансирование
Европейского Союза

hej!support
health · environment · justice

ЭКОДИАЛОГ

ҰЛТТЫҚ БАҒДАРЛАМАЛАРДЫ ЖЕРГІЛІКТІ ДЕҢГЕЙДЕ МОНИТОРИНГТЕУ

КІРІСПЕ

ТАҚЫРЫПТЫҢ ӨЗЕКТІЛІГІ: БҰЛ НЕГЕ БІЗ ҮШІН МАҢЫЗДЫ?

Ұлттық бағдарламалар – бұл жай ғана үкіметтік бастамалар емес; бұл әрбір тұрғынның, әрбір қауымның өмір сапасына тікелей әсеретеді. Инфрақұрылымнан бастап экологияға дейін, олардың іске асырылуы қалаларымыз бен елді мекендеріміздің болашағын айқындайды.

Тиімді мониторинг, әсіресе ҮЕҰ күшімен жүзеге асырылғанда, осы бастамалардың ашықтығын, есептілігін және нәтижелілігін арттырады. Бұл әсіресе ресурстары шектеулі және әрбір бағдарламаның ықпалы айқынырақ сезілетін Атбасар сияқты шағынқалалар үшін өзекті.

ҰЛТТЫҚ БАҒДАРЛАМАРДЫ МОНТОРИНГТЕУ ДЕГЕНІМІЗ НЕ?

1

Жүйелі қадағалау: Мониторинг бағдарламалардың орындалу барысын, олардың жарияланған мақсаттарға және белгіленген мерзімдерге сәйкестігін тұрақты бақылауды қамтиды.

2

НҚА мен жоспарларды бағалау: Бұл – бағдарламаларды іске асыру үшін әзірленген нормативтік-құқықтық актілердің (НҚА) және жоспарлардың қаншалықты тиімді орындалып жатқанын бағалау үдерісі.

3

Азаматтық қоғамның рөлі: ҮЕҰ объективті бағалау мен кері байланыс ұсына отырып, тәуелсіз бақылаушылар ретінде маңызды рөл атқарады, бұл бағдарламаларды жетілдіру үшін шешуші маңызға ие.

Мониторинг мемлекеттік бастамалардың шынымен қоғамға қызмет етуін қамтамасыз етуге көмектеседі.

МОНИТОРИНГТЕУДІҢ НЕГІЗГІ КЕЗЕҢДЕРІ

01

Анализ программы

Ұлттық бағдарламаның мақсаттарын, міндеттерін және күтілетін нәтижелерін зерделеу.

02

НҚА мен жоспарларды жинақтау

Барлық тиісті нормативтік-құқықтық актілер мен іске асыру жоспарларын айқындау.

03

Көрсеткіштерді әзірлеу

Прогрессті анықтау үшін өнімділік көрсеткіштерін анықтау.

04

Ақпаратты жинау

Сауалнамалар, бақылаулар, ресми сауалдар жүргізу, қоғамдық тыңдауларға қатысу.

05

Есеп беруді дайындау

Деректерді талдау, қорытындылар мен нақты ұсыныстар көрсетілген есепті әзірлеу.

КЕЙС-СТАДИ

ПРАКТИКАЛЫҚ МЫСАЛДАР: «ҚОҒАМДЫҚ МОНИТОРИНГ- ЖҰРТШЫЛЫҚТЫҢ ҚАТЫСУЫНЫҢ ТИІМДІ ҚҰРАЛЫ»

«ҚҚ «АНГЕЛ» 2004 ЖЫЛДАН БАСТАП КЕЙБІР
МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАЛАР, ЖОБАЛАР,
ІС-ШАРАЛАР МЫСАЛЫНДА ҚОҒАМДЫҚ
МОНИТОРИНГ МӘСЕЛЕЛЕРІМЕН АЙНАЛЫСАДЫ.»

- Қазақстан Республикасындағы сумен жабдықтауды дамыту бағдарламаларының қоғамдық мониторингі
- Атбасар қаласындағы су тасқынының алдын алу шараларына қоғамдық мониторинг
- Жолдарды жөндеу мен пайдалануға арналған қоғамдық мониторинг
- Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық органдарының қызметіне қоғамдық бақылауды жүзеге асыру (Тұрғын үй қатынастары, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылықты бюджеттік қаржыландыру және көп пәтерлі тұрғын үйлерді басқару туралы Заңды талдау)
- Аймақтық даму бағдарламаларын талдау
- Атмосфералық ауаның мониторингін ұйымдастыру
- Жергілікті деңгейде климаттық саясатты іске асыруды талдау және т.б.

**«ҚР СУ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ДАМУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ҚОҒАМДЫҚ
МОНИТОРИНГІ («ІШЕТІН СУ 2002–2010 ЖЖ.» БАҒДАРЛАМАСЫ; «АҚ
БУЛАК – 2020» БАҒДАРЛАМАСЫ, 2015 ЖЫЛДАН БАСТАП «АЙМАҚТАРДЫ
ДАМУ» БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ҚҰРАМЫНА КІРДІ)»**

- 2004 жылы Атбасар қаласында «Ауыз су» бағдарламасының іске асырылуын алғаш рет қоғамдық мониторинг жүргізіп, бірнеше адвокациялық іс-шаралар өткізілді (сұраныстар, сауалнама, пікірталастар, қоғамдық тыңдаулар, жауапты тұлғаларға өтініштер мен ұсыныстарды дайындау). Қаланың «сулы емес» аудандарының мәселесі өте жылдам шешіле бастады.
- Осыдан кейін Атбасар ауданының ауылдық тұрғындары ұқсас мәселелермен (суға қол жеткізудің жоқтығы) бізге жүгінді. Бюджеттік қаражат бөлінгеннен кейін басқа мәселелер пайда болды: су құбырларының сапасыз салынуы. Соның нәтижесінде үлкен сомалар жұмсалды, суға қол жеткізу мүмкін болмады және жұмыстар үшін қарыздар қалды. Біз осы мәселелерге назар аударта бастадық.

**«ҚР СУ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ДАМУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ҚОҒАМДЫҚ
МОНИТОРИНГІ («ІШЕТІН СУ 2002–2010 ЖЖ.» БАҒДАРЛАМАСЫ; «АҚ
БУЛАК – 2020» БАҒДАРЛАМАСЫ, 2015 ЖЫЛДАН БАСТАП «АЙМАҚТАРДЫ
ДАМУ» БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ҚҰРАМЫНА КІРДІ)»**

- «ҚР-ның алты облысында Экофорумға мүше 7 ҮЕҰ «Ақ Булак» бағдарламасының іске асырылуын қоғамдық мониторинг жүргізді (Ақмола, Алматы, Атырау, Ақтөбе, Жамбыл, ШҚО). 2011 жылдан 2015 жылға дейін 20-дан астам ауылдық елді мекен қамтылды. Әр ауылда жеке мәселелер шешілді. Сонымен қатар ұсыныстар дайындалып, Су ресурстары комитетіне тапсырылды және Парламент депутаты арқылы депутаттық сауал жолданды.
- «2016 жылдан бастап ЭСКП талаптарының сақталуын қадағалау комитетінде альтернативтік есеп дайындауға қатысу, бөлім: «Суға қол жеткізу құқығы және санитарлық жағдайлар». Есеп Женевада ұсынылғаннан кейін Комитет Қазақстанға, оның ішінде біздің есепте көрсетілген ұсыныстарымызды ескере отырып, ұсыныстар берді.»

«АТБАСАР ҚАЛАСЫНДАҒЫ ТАСҚЫНҒА ҚАРСЫ ІС-ШАРАЛАРДЫ ҚОҒАМДЫҚ МОНИТОРИНГІ»

- Атбасар қаласында көктемгі тасқын кезеңінде су тасқыны жиілеген: төтенше жағдай режимдері жарияланған кезде 2009, 2014, 2017 жылдары үлкен тасқындар болды.
- Тасқынға қарсы жасалған іс-шаралардың тиімділігі төмен болды, қоғамның пікірі ескерілмеді.
- 2017 жылы, кезекті төтенше жағдай режимінен кейін, ҚБ «Ангел» Атбасар қаласындағы Қостанай университетімен (ҚГУ им. Уәлиханова, Көкшетау) қоғамдық мониторинг жүргізудің инициаторы болды (Петрова Л.Е. «АТБАСАР ҚАЛАСЫ ЖАБАЙ ӨЗЕНІНІҢ ТАСҚЫНЫН ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ТАСҚЫН ҚАУІПТЕРІН ТӨМЕНДЕТУ ШАРАЛАРЫН ДАМУ» тақырыбында диссертациясын қорғады). Ұлттық Орхус Орталығы сұраныс бойынша материалдар, су кадастрлары және т.б. ұсынды; Парламент депутатының қолдауы болды. ОФ «Целина» (ҚҚ «Береке» және ҚҚ «Экоцентр» көмегімен) жергілікті тұрғындардың пікірі туралы сауалнама жүргізіп, ақпарат жинады.

«АТБАСАР ҚАЛАСЫНДАҒЫ ТАСҚЫНҒА ҚАРСЫ ІС-ШАРАЛАРДЫ ҚОҒАМДЫҚ МОНИТОРИНГІ»

- Ғылыми негіз: Жабай өзенінің деңгейі өзгерістерінің соңғы 100 жылдық деректерін талдау. Су тасқынының қалыптасу заңдылықтарын анықтау. 2001-2017 жылдар аралығында Атбасар қаласындағы тасқын процестерінің сипатын зерттеу және олардың себептерін анықтау. Жабай өзенін ашу кезінде бөгеттер пайда болатын гидрологиялық посттардағы су деңгейін бақылау деректерін талдау (2001-2017 жж.).
- Атбасар ауданы мысалында тасқынға қарсы іс-шараларды алдын алу және тасқын қаупін азайту бойынша ұсыныстар әзірлеу. Осы шараларды әрі қарай бақылау.
- Тиімсіз шаралар қолданылғаны дәлелденді. Құзырлы шенеуніктер жауапкершілікке тартылды. 2017 жылы тасқыннан зардап шеккен Атбасар қаласының тұрғындары өтемақы алды, олардың үшін жаңа шағын аудан салынды. Жаңа басшылықпен сапалы диалог орнатылды.
- Біздің тәжірибе өнеркәсіптік апаттар туралы Конвенцияның Тараптар Конференциясының он бірінші сессиясында (онлайн және Женевада 2020 жылғы 7-9 желтоқсанда) ұсынылды, және ол Қазақстан халықының қатысуының табысты мысалы ретінде ақпараттық репозиторийге енгізілді (мысал ретінде таңдалған барлық елдер тәжірибесіне сілтеме, сонымен қатар Қазақстан).

Экс-акима Атбасарского района Акмолинской области приговорили к 10 годам тюрьмы

🕒 4 сентября 2018, 12:11 👁 2895 👤 Мария Дубовая

Андрей Никишов также лишился государственной награды.

В Акмолинской области вынесли приговор бывшему акиму Атбасарского района Андрею Никишову и его поделщикам, сообщает информационное агентство ["Кокшетау Азия"](#).

Суд приговорил экс-акима района к 10 годам лишения свободы в колонии средней безопасности. Также он лишён государственной награды – ордена "Курмет".

Его заместитель Айткабыл Серкебаев приговорён к восьми годам в колонии средней безопасности. Директору ГРГП на ПХВ "Атбасар Су арнасы" Денису Куанышеву назначили штраф в 18 млн тенге, директору ТОО "Ишимстрой Инвест" Руслану Бапхоеву – в 59,9 млн тенге.

Предприниматель Куантай Алимжанов и директор РГП "Астана калалык жертікана" Мурат Туркестанов получили по семь лет лишения свободы в колонии средней безопасности.

Также судья Каламкас Казизова вынесла частные определения в адрес акимата Акмолинской области, Генеральной прокуратуры, антикоррупционной службы и юстиции.

BÁIGENEWS

29 Октября, 22:51 >

Контроль

Стали известны имена первых погибших на шахте имени Костенко

Трагедия на шахте: Токае

Пострадавшим от паводков атбасарцам выдали новые квартиры 📷

4 Июля 2018, 12:14

ПОДЕЛИТЬСЯ

АВТОР

Асель Турар
Журналист

#ВЫДАЧА ЖИЛЬЯ

Подпишитесь на наш [Telegram-канал](#) и узнавайте новости первыми!

4 Июля 2018, 12:14

Фото: автора

Первые 90 семей, чьи дома вследствие паводков признаны непригодными для проживания в Атбасаре, получили ключи от заветных квартир.

В городе Атбасар Акмолинской области сегодня состоялось торжественное вручение

Environmental Policy

Kazakhstan

Conventions and Protocols

Industrial accidents

About us >

Areas of Work >

Activities >

Guidelines and good practices >

Meetings and Events

Publications

Videos

Contacts

UNECE IAN System

UNECE

Public participation experience of the public association “Angel” in identifying a lack of effective measures taken by government to manage multiple flooding situations, and developing new measures to help reduce the risk of flooding

Sub-title: Public monitoring of flood management measures: causes of floods in the city of Atbasar, the impact of floods on the environment and human health, the development of measures to reduce the risk of floods, and compliance with international conventions.

Біздің тәжірибе өнеркәсіптік апаттар туралы Конвенцияның Тараптар Конференциясының он бірінші сессиясында (онлайн және Женевада 2020 жылғы 7-9 желтоқсанда) ұсынылды, және ол Қазақстан халықының қатысуының табысты мысалы ретінде ақпараттық репозиторийге енгізілді (мысал ретінде таңдалған барлық елдер тәжірибесіне сілтеме, сонымен қатар Қазақстан <https://unece.org/information-repository-good-practices-and-lessons-learned-land-use-planning-and-industrial-safety> ; біздің кейске тікелей сілтеме UNECE Тұрақты Даму Мақсаттары сайтында <https://unece.org/land-use-planning-and-industrial-safety-information-repository/kazakhstan>)

ТҰРҒЫН ҮЙ-КОММУНАЛДЫҚ ШАРУАШЫЛЫҚ (ТКШ) САЛАСЫНДА МОНИТОРИНГ ДЕРЕКТЕРІН ТАЛДАУ ҮЙДЕГІ НЕГІЗГІ МӘСЕЛЕЛЕРДІ АНЫҚТАУҒА, БЮДЖЕТ ҚАРАЖАТЫН БӨЛҮДІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУГЕ ЖӘНЕ ПӘТЕР ТҰРҒЫНДАРЫНЫҢ НЕГІЗГІ ТҰРМЫСТЫҚ ЖАҒДАЙЛАРЫН ЖАҚСARTУ ҮШІН ІСКЕ TARTУҒА МҮМКІНДІК БЕРЕДІ.

ТКШ секторындағы экономиканың жоғары энергия шығыны мен төмен энергия тиімділігі келесі себептерге байланысты:

- Тұрғын үй қорларының тозуы; Ғимараттардың қазіргі талаптарға сәйкес келмейтін жылу-техникалық сипаттамалары; Тұрғын үй меншік иелерінің энергия үнемдеу шараларын жүзеге асырудағы төмен белсенділігі;Бюджеттік сектордағы коммуналдық қызметтерге бөлінген мемлекеттік қаражатты және тұрғындардан жиналған ақшаларды бақылаудың жеткіліксіздігі;
- Коммуналдық желілерде электр энергиясы, жылу және судың көп мөлшерде жоғалуы;Энергияны үнемдеуді және энергия тиімділігін арттыруды насихаттаудың төмен деңгейі.

АТБАСАР ҚАЛАСЫНДАҒЫ АТМОСФЕРАЛЫҚ АУА САПАСЫН МОНИТОРИНГІЛЕУ:

- Онлайн экологиялық мониторинг жүйесі – датчиктер орнату
- Халықпен және жергілікті атқарушы органдармен түсіндіру жұмыстары
- Ауа сапасының жағдайы мен сыртқы көздерден шығатын ластаушы заттар арасындағы байланысты талдау (көмір, қоқыс жағу, жеке сектор мен орталық қазандықтың шығарындылары; маусымдық жапырақ пен құраған шөп жағу және т.б.), жел тармақтары
- Атбасардағы ауа сапасын жақсарту бойынша ұсыныстарды дайындау

A screenshot of an Instagram post from the account "atbasarvideogram". The post features a red banner at the top with the text "Районный Акимат планирует". Below this is a video player showing a scene with industrial smokestacks. The video description, in Russian, states: "atbasar_aydanynyn_akimdigi прокомментировал(-а): Для снижения загрязнения воздуха в городе Атбасар с 2024 года предусмотрена реконструкция Центральной котельной с установкой 4-х водогрейных котлов. По завершении реконструкции центральной котельной 14 котельных будут упразднены, из них 9 ликвидированы и 5 переоборудованы в насосные станции. 27мин." Below the video is another red banner with the text "в 2024 году убрать 14 котельных в черте г. Атбасар". The post has a heart icon, a comment icon, a share icon, and a bookmark icon. At the bottom, it shows "Нравится mgi0607 и ещё 147" and the caption "atbasarvideogram Новость замечательная! Но".

КЕЙС-СТАДИ

БОЛАШАҚ ЖОБАЛАРҒА АРНАЛҒАН ПРАКТИКАЛЫҚ ИДЕЯЛАР

Қалдықтарды басқару жобасы

- Нені мониторингтен өткіздік: Бөлек жиналатын қалдықтарға арналған контейнерлерді енгізу, қоқыс шығару кестелерін сақтау.
- Қалай әрекет еттік: Жергілікті әкімдікпен өзара әрекеттесу, қоқысты уақытында шығармау мәселелері бойынша «жедел» желіге өтініштер жасау.
- Айқындалған мәселелер: Арнайы техниканың жетіспеушілігі, ТБО-ны уақытында шығармау, қала шетінде табиғи қоқыс полигонының пайда болуы.
- ҮЕҰ ұсыныстары: Техниканы сатып алу үшін қосымша қаржыландыру, бақылауға қоғамның қатысуын қамтамасыз ету, рұқсат етілмеген қоқыс полигонын жою үшін сенбілік кұйымдастыру.

ӨЗГЕ ДЕ МЫСАЛДАР: КЛИМАТ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯ

Клитаттың өзгеруіне адаптация

Бағдарламалар: Су тасқынынан қорғау үшін ағаш отырғызу және өзен жағалауларын нығайту жобаларын бақылау

Климаттық жоспарларды орындау

Баға беру: Жергілікті климаттық жоспарлардың нақты орындалуын және олардың ұлттық мақсаттарға сәйкестігін тексеру.

Қоғамдық ықпал

ҮЕҰ-дың іс-әрекеті: Қоғамдық талқылауларды ұйымдастыру, әкімдікке ресми сұраулар жолдау, мониторинг нәтижелерін жергілікті БАҚ-та жариялау.

ТИІМДІ БАҚЫЛАУДЫҢ ҚҰРАЛДАРЫ МЕН ҚҰРАЛДАРЫ

Ашық деректерді талдау

Мемлекеттік бюджеттерді, тендер нәтижелерін және ресми есептілікті зерделеу арқылы сәйкессіздіктерді анықтау.

Жергілікті тұрғындарды қатысуға шақыру

Сауалнамалар ұйымдастыру, жедел желілер құру, ақпарат жинау мақсатында халықпен тұрақты кездесулер өткізу.

Серіктестік

Ықпалды арттыру үшін жергілікті билікпен, бизнеспен және журналистермен бірлесіп жұмыс істеу.

Тексеру-парақтары және инспекциялар

Бағдарламаның әрбір кезеңі үшін егжей-тегжейлі тексеру парақтарын пайдалану, тәуелсіз инспекциялар жүргізу.

ҚОРЫТЫНДЫЛАР ЖӘНЕ ҰСЫНЫСТАР

Мониторинг тек бақылау ғана емес; **дамыту құралы болып табылады.** Ол сәйкессіздіктерді анықтауға, конструктивті шешімдерді ұсынуға және тұрғындар, үкімет пен бизнес арасындағы **ашық диалогты** қамтамасыз етуге көмектеседі.

01

Белсенділерді оқыту

Азаматтық қоғам белсенділердің мониторинг және деректерді талдау салсындағы кеңейту мақсатында тренингтер мен семинарлар өткізу.

02

Уақытылы есеп беру

Қоғамды және мүдделі тараптарды ақпараттандыру үшін мониторинг нәтижелері туралы есептерді жүйелі түрде жариялау.

03

Өзара инспекциялар

Азаматтық қоғам белсенділерінің мониторинг және деректерді талдау саласындағы дағдыларын кеңейту мақсатында тренингтер мен семинарлар өткізу

МОНИТОРИНГ ҮШІН НЕГІЗГІ НОРМАТИВТІК ҚҰҚЫҚТЫҚ АКТІЛЕР

ҚР-ның Экологиялық кодексі (2021)

- **Маңыздылығы:** Қоршаған ортаны қорғау, қалдықтарды басқару, қоғамдық бақылау туралы негізгі құжат.
- **Негізгі мониторинг жасау қажет:** Бөлекжинау, жергілікті органдармен өзара іс-қимыл, азаматтардың құқықтары мен міндеттері (233–266-баптар, 149–161-баптар).

Климаттың өзгеруіне бейімделу ережелері (2021)

- **Маңыздылығы :** мониторинг пен есеп беруді қоса алғанда, барлық деңгейлерде климатқа бейімделу тәртібін анықтайды.
- **Негізгі тексеру қажет:** жергілікті билік органдарының климаттық шараларды іске асыру бойынша әрекеттері (көгалдандыру, су тасқынына қарсы күрес), ҮЕҰ мен тұрғындардың белсене қатысуы

Коммуналдық қалдықтарды басқару ережелері

- **Маңыздылығы:** Экология министрлігі бекіткен. Контейнер алаңдарына қойылатын талаптарды, шығару кестелерін және ұйымдық жауапкершіліктерді реттейді.

Қалдықтарды басқаруға арналған 2025–2034 жылдар бағдарламасы

- **Мәні:** мақсатты индикаторлары бар кешенді орта мерзімді жоспар: қоқыс үйінділерін азайту, қайта өңдеуді арттыру, халықты тарту.

Қосымша: «Қоршаған ортаны қорғау туралы» заң (2007 ж.) және иесіз қауіпті қалдықтар жөніндегі НҚА.

СҰРАҚТАР МЕН БАЙЛАНЫС

Біз ұлттық бағдарламалардың мониторингіне азаматтық қоғамның белсенді қатысуы біздің қоғамдастықтардағы тұрақты даму мен өмір сапасын жақсартудың кілті болып табылады деп санаймыз.

НАЗАР АУДАРҒАНЫҢЫЗҒА РАХМЕТ!

- Сұрақтарыңыз бар ма?
- Бізге қосылғыңыз келе ме?

БАЙЛАНЫСУ:

- Email: ngoangel@mail.ru
- Телефон: +7 (771) 296 52 15

ЭКОДИАЛОГ БАРЛЫҒЫ ҮШІН

Бізге қосылыңыз!

Инстаграм: @ecodialog.kz

Сайт: <https://ecodialogue.kz/>